

Beata Wegnerska

"Зарубежная литература XX века.
Практикум. Учебное пособие
(1940-1990-е годы)", Т. В. Лошакова,
А. Г. Лошаков, Москва 2010 :
[recenzja]

Polilog. Studia Neofilologiczne nr 4, 323-325

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

**Т.В. Лошакова, А.Г. Лошаков,
*Зарубежная литература XX века.
Практикум. Учебное пособие (1940-1990-е
годы), Москва 2010, 328 с.***

Autorzy książki to profesorowie Uniwersytetu im. M.W. Łomonosowa w Siewierodwińsku (Federacja Rosyjska). W kręgu ich najnowszych badań znalazł się estetyczny fenomen literatury drugiej połowy XX wieku, w szczególności jej opozycja pomiędzy pojęciem nowoczesności i ponowoczesności, czyli centralny temat w postmodernizmie. Opracowanie wnosi niezwykle wartościowy i wieloaspektowy wkład w literaturę rosyjską XX wieku.

T. Łoszakowa i A. Łoszakow w swoich badaniach zwrócili się do wymienionego wyżej etapu rozwoju literatury zagranicznej, którym byli zafascynowani ze względu na ogrom różnorodnych i złożonych kwestii ideowo-estetycznych. Głównym kryterium doboru utworów literackich swej publikacji autorzy uczynili całościowe badania nauk humanistycznych oraz koncepcje filozoficzne XX wieku, które poświęcone były kluczowym dylematom nurtującym od zawsze umysł i serce człowieka i stanowiły punkty ogniskujące refleksję filozoficzną w dziejach myśli, szczególnie zachodnio-europejskiej. W tymże świetle znaczące wydaje się dla autorów książki pytanie o wpływ na powojenną sztukę filozofii, w szczególności egzystencjalizmu francuskiego, za którego twórcę uważany jest filozof duński Soren Kierkegaard. Według egzystencjalistów otaczająca nas rzeczywistość jest rozdarta na dwie sfery: świadomości i rzeczy. Prowadzi to człowieka do swoistej alienacji. Doktryna egzystencjalizmu pokazuje ciemną perspektywę ludzkiej doli. Zdaniem wybitnego francuskiego egzystencjalisty – laureata literackiej nagrody Nobla – Jeana Paula Sartre’a: „Egzystencja wyprzedza esencję”.

Oprócz utworów literackich, na które podziałał egzystencjalizm francuski, autorzy do analizy włączyli prozę, na którą znaczący wpływ miały doświadczenia II wojny światowej. Tu w szczególności należy wymienić prozę polską drugiej połowy lat 40. XX wieku. Kolejną grupę stanowią utwory, w których wyraźny jest przepływ myśli od analizy ku syntezie, które ukazują wpływy i działania różnych literatur.

W recenzowanym podręczniku T. Łoszakowa i A. Łoszakow znacząco wykraczają poza istniejące już na rynku pozycje wydawnicze, doszukując się luki badawczej, o czym we Wstępie czytamy: „Проза зарубежных писателей 2-й половины XX века, особенно последних его десятилетий, во всей её сложности и много-

образии не получила достаточного освещения не только в учебной литературе, но и в исследовательских работах. Данное учебное пособие призвано хотя бы отчасти восполнить этот пробел” (s. 5).

Celem nadrzędnym autorów podręcznika był taki dobór materiałów, który pozwoliłby na sformułowanie do nich systemu zagadnień i pytań dla jego odbiorców. Te z kolei zmusiłyby czytelnika do aktywnej pracy z tekstami czy ich analizy. Autorzy wyjaśniają tę kwestię w następujący sposób: „Важнейшей методической установкой данного пособия является нацеленность его материалов, системы вопросов и заданий на формирование у студентов принципов и приемов анализа и интерпретации художественного текста” (s. 5).

Penetracji literatury zagranicznej dokonuje się na podstawie zróżnicowanego materiału badawczego, na który składają się nie tylko utwory z zakresu literatury pięknej, ale też teksty z pogranicza beletrystyki i publicystyki. Dzięki temu otrzymujemy do rąk opracowanie nowatorskie, ambitne, dobrze wpisujące się w kontekst badań nad literaturą zagraniczną XX wieku – jak dotąd podobnego ujęcia tematu, zasygnalizowanego w tytule książki, w Rosji brakowało. Dobrze więc, że pomysł takiego całościowego opracowania powstał i otrzymał wyraz w postaci rzetelnie opracowanego podręcznika.

Książka składa się ze Wstępu, dwóch części oraz wykazu literatury. Po wprowadzeniu rozpoczyna ją obszerna, mająca charakter historycznoliteracki, część zatytułowana „Практические занятия и коллоквиумы”, która dalej dzieli się na dwanaście części-tematów. Pierwsza z nich nosi tytuł „Французский экзистенциализм” i ujmuje temat egzystencjalizmu jako zjawiska filozoficznego i literackiego, uwidocznionego w szczególności w literaturze europejskiej, która postawiona przed koniecznością opisanego zjawisk, jakich dotąd historia ludzkości nie знаła, odwoływała się do tegoż nurtu. Autorzy oprócz wyjaśnienia istoty pojęcia egzystencjalizmu odwołują się do poglądów najwybitniejszego z jego przedstawicieli, Jeana Paula Sartre’a, który uważał, iż istnienie wyprzedza istotę, i sprawuje nad nią zwierzchnictwo. To zdanie wyraża ideę, według której jesteśmy w świecie jako rzecz i świadomość. Musimy stale „się” wybierać, zaprzeczając temu, czym jesteśmy, przenosząc to w przyszłość i wybierając siebie w przyszłości inaczej. Świadomie wybieramy siebie od nowa jako byt, który widzi, czym był i kieruje się ku bytowi, którym jeszcze nie jest.

Autorzy zwracają uwagę czytelnika nie tylko na utwory Sartre’a, ale także na twórczość Alberta Camusa, która pozostaje w duchu egzystencjalizmu, a przed czym on sam zaciekle się bronił po zerwaniu przyjaźni z J.P. Sartre’em.

Opisywana część zawiera także plan kolokwium, tematy do rozważań, fragmenty esejów J.P. Sartre’a i A. Camusa a także rekomendowaną literaturę.

Kolejne części podręcznika poświęcone zostały następującym zagadnieniom: powieści *Dżuma* A. Camusa (cz. 2), nowelistyce T. Borowskiego i Z. Nałkowskiej (cz. 3), utworom E. Hemingwaya (cz. 4), powieści filozoficznej P. Lagerkvista *Barabasza* (cz. 5), powieści Ch. Wolf *Kassandra* (cz. 6), antyutopii A. Burgessa *Mechaniczna pomarańcza* (cz. 7), powieści E. Ajara *Życie przed sobą* (cz. 8), rozważaniom J. Barnes’a (cz. 12) oraz fenomenowi prozy latynoamerykańskiej, postmodernizmowi jako fenomenowi literatury współczesnej (cz. 11). We wszystkich częściach autorzy zachowują postawę wnikliwych badaczy, sprawnie analizujących teksty i celnie formułujących wnioski i spostrzeżenia.

Część druga podręcznika stanowi dodatek, który jest jednocześnie doskonałym dopełnieniem opisanej wyżej części pierwszej. Autorzy zatytułowali go *Приложение*. Znajdujemy w nim między innymi fragmenty eseju filozoficznego Sartre'a *Egzystencjalizm jest humanizmem*, opowiadanie T. Borowskiego *Pożegnanie z Marią*, fragmenty powieści *Barabas* P. Lagerkvista i *Kassandry* Ch. Wolf. Są tam również cytaty z antyutopii *Mechaniczna pomarańcza* i powieści E. Ajara *Życie przed sobą*.

Podręcznik adresowany jest do studentów filologii, wykładowców uczelni wyższych i szerokiego kręgu pasjonatów klasyki rosyjskiej w dziedzinie literatury. Z pewnością recenzowana praca wzbudzi zainteresowanie wśród przedstawicieli różnych specjalizacji humanistycznych.

Reasumując, warto pozytywnie ocenić tę publikację, ponieważ wzbogaca krąg opracowań literatury XX wieku z okresu 1940-1990, niezbyt zresztą obfitujący w podręczniki o podobnej tematyce nie tylko w języku rosyjskim, ale również w polskim.

Beata Wegnerska